

УДК 330.3:631.1

С. В. Качула,

д. е. н., професор, професор кафедри фінансів, банківської справи та страхування

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0000-0003-2540-862X>

С. В. Дудка,

аспірант кафедри економіки,

Дніпровський державний аграрно-економічний університет

ORCID ID: <https://orcid.org/0009-0005-4813-6489>

DOI: 10.32702/2306-6792.2024.24.79

ІННОВАЦІЇ ЯК ОСНОВА СТІЙКОГО РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ

S. Kachula,

Doctor of Economic Sciences, Professor, Professor of the Department of Finance,
Banking and Insurance, Dnipro State Agrarian and Economic University

S. Dudka,

Postgraduate Student, Department of Economics, Dnipro State Agrarian and Economic University

INNOVATION AS THE BASIS FOR SUSTAINABLE DEVELOPMENT OF AGRICULTURAL ENTERPRISES

В статті здійснено ґрунтовний аналіз теоретичних і практичних аспектів сучасних тенденцій у сфері інноваційних технологій сільськогосподарських підприємств. Проаналізовано основні фактори, що визначають темпи впровадження інновацій, розкрито ключові механізми, які забезпечують інтеграцію новітніх технологій у виробничі процеси. Досліджено головні виклики, які постають перед сільськогосподарськими підприємствами в умовах технологічної трансформації (адаптація до швидких змін, необхідність нарощування інвестицій у наукові дослідження, підтримка інноваційної інфраструктури, забезпечення підготовки кваліфікованих кадрів, здатних ефективно працювати в нових технологічних умовах). Надано всебічний огляд основних інноваційних тенденцій, які мають вирішальне значення для довгострокового економічного зростання та забезпечення глобальної конкурентоспроможності. Підкреслена необхідність активізації співпраці між різними секторами економіки та ефективного використання науково-технологічного потенціалу для забезпечення стабільного інноваційного розвитку в мінливому глобальному середовищі.

The article examines the main aspects of the development of modern innovative technologies in the context of global digitalization and economic transformation. Key drivers influencing the adoption of innovations across various economic sectors, including agriculture, are analyzed. These include technological progress, regulatory policies, investment, shifts in consumer behavior, and workforce training levels. The nature and specifics of innovation application in agricultural enterprises are explored. It has been established that modern innovations, including artificial intelligence, blockchain, IoT, automation, and 3D printing, offer significant opportunities to enhance productivity, optimize production processes, and develop innovative products and services in the agricultural sector. Special attention is given to analyzing the role of state policies and institutional support as primary catalysts of innovation activity, as well as the influence of the private sector on innovation processes. In this context, the article analyzes factors that foster cooperation among government

organizations, businesses, and research institutions, which collectively create conditions for effective innovation ecosystems. The greatest challenges in the contemporary innovation environment are identified, including the rapid pace of technological change, the need for investment in scientific research, adaptation to global trends, and ensuring high-quality workforce training to meet new demands. It has been determined that the successful integration of innovations into the socio-economic domain is feasible only through the collaboration of all participants in the innovation process, supported by effective planning, robust infrastructure, and political backing. Innovations in the agricultural sector are emphasized as not only a means of increasing production efficiency but also a crucial tool for improving rural living standards, mitigating environmental risks, and enhancing the agricultural economy's resilience to global challenges. As a result of the study, an in-depth analysis of innovation processes has been conducted, the primary challenges faced by modern countries in technology implementation have been identified, and the need for effective cross-sectoral collaboration to ensure the successful development of innovation potential has been outlined.

Ключові слова: інновації, інноваційний розвиток, сталий розвиток, сільськогосподарські підприємства, аграрні інновації, інноваційна стратегія.

Key words: innovations, innovative development, sustainable development, agricultural enterprises, agricultural innovation, innovation strategy.

ПОСТАНОВКА ПРОБЛЕМИ У ЗАГАЛЬНОМУ ВИГЛЯДІ ТА ЇЇ ЗВ'ЯЗОК ІЗ ВАЖЛИВИМИ НАУКОВИМИ ЧИ ПРАКТИЧНИМИ ЗАВДАННЯМИ

У контексті загострення глобальних викликів, сільськогосподарський сектор займає визначальну позицію у вирішенні проблем продовольчої безпеки, сприянні процвітанню сільських територій та розвитку сталого економічного зростання. Однак галузь зазнає трансформаційних змін через глобальні виклики з критичними проблемами — зміна клімату, дефіцит ресурсів і зростання попиту на продукти харчування, які вимагають упровадження інноваційних стратегій з метою підвищення ефективності, адаптивності та екологічної стійкості. Проблема дослідження полягає в необхідності узгодити інноваційні рішення з практичним застосуванням на сільськогосподарських підприємствах, вирішуючи важливі наукові та промислові пріоритети для сталого зростання. Інноваційний розвиток виходить за межі простого застосування нових технологій, передбачаючи комплексну зміну підходів, яка включає впровадження передових систем управління, оптимізацію використання ресурсів, цифрові інновації та екологічно чисті технології. Здатність сільськогосподарських підприємств впроваджувати й інтегрувати інновації є вирішальною для досягнення сталого розвитку, збереження екології та підтримки конкурентоспроможності як на внутрішньому, так і

на міжнародному ринках. Актуальність статті полягає у дослідженні взаємодії між інноваціями та сталим розвитком — двома трансформаційними силами, які змінюють сучасне сільське господарство.

АНАЛІЗ ОСТАННІХ ДОСЛІДЖЕНЬ І ПУБЛІКАЦІЙ

Останні дослідження підкреслюють важливість точного землеробства, використання відновлюваних джерел енергії та цифрової трансформації як ключових рушіїв інноваційного розвитку в сільському господарстві. Концептуальні основи, які стосуються розкриття сутності та змісту процесів управління інноваційним розвитком сільськогосподарських підприємств, знайшли своє відображення у дослідженнях В. Антощенко [1], В. Кифяк [5], В. Россохи [7], І. Світлина [8], С. Соколюк [10], С. Халатур та ін. [14; 15].

Однак необхідні подальші дослідження для вивчення інтеграції інновацій у малий і середній бізнес та їх економічної доцільності.

ФОРМУЛЮВАННЯ ЦІЛЕЙ СТАТТІ (ПОСТАНОВКА ЗАВДАННЯ)

Метою статті є аналіз ролі інноваційного розвитку в забезпеченні сталого зростання сільськогосподарських підприємств через визначення ключових компонентів стійкості та розробку стратегій їх впровадження в аграрному секторі.

ВИКЛАД ОСНОВНОГО МАТЕРІАЛУ ДОСЛІДЖЕННЯ

Забезпечення ефективного розвитку аграрного сектору вимагає детального аналізу та прийняття обґрунтованих рішень, спрямованих на вдосконалення управлінських процесів на сільськогосподарських підприємствах. Від правильності прийняття рішень на різних рівнях залежить формування оптимального бізнес-плану довгострокової діяльності сільськогосподарських підприємств, особливо у контексті інноваційного розвитку.

Управлінська діяльність у сільському господарстві є складовою частиною загальної економічної управлінської системи, яка забезпечує не лише оперативну реакцію на виниклі проблеми, а й здатність завчасно реагувати на потенційні зміни, мінімізуючи негативні наслідки. Однак управління сільськогосподарськими підприємствами доцільно розглядати як цілісну систему, де окремі елементи, хоч і мають певну незалежність, проте взаємодіють між собою, орієнтуючись на спільну мету.

На думку науковців [14], рівень управління підприємством визначає ступінь формування та підтримки економічної безпеки, оскільки ефективно управління сприяє задоволенню потреб суспільства, розвитку підприємств та підвищенню їх конкурентоспроможності.

Система управління охоплює не лише організаційно-економічні зв'язки, а й методи впливу на виробничі процеси з метою досягнення соціальних, економічних, фінансових, технічних та інших цілей, сприяючи прийняттю раціональних управлінських рішень у сільському господарстві, як на оперативному, так і на стратегічному рівнях. Така система базується на прогностичному моделюванні взаємодії її складових, що дозволяє передбачити можливі варіанти розвитку та оцінити вплив різних факторів на діяльність сільськогосподарських підприємств.

Процес управління інноваційним розвитком підприємств агропромислового комплексу можна розглядати як економічну категорію, що впливає на їх розвиток на різних рівнях — від макроекономічного до локального. Ця система включає як керівні, так і підконтрольні елементи управління та є одним із головних інструментів, який забезпечує розширене відтворення аграрного виробництва в умовах постійних змін у зовнішньому середовищі. Досягти успішного впровадження інновацій можливо лише за наявності достатнього інноваційного потенціалу як на рівні окремого підприємства, так і в масштабах галузі чи навіть держави [12].

У процесі переходу до інноваційного розвитку, управлінські підходи на сільськогосподарських підприємствах мають сприяти гнучкому коригуванню ключових параметрів системи залежно від поставлених стратегічних завдань, цілей і змін внутрішнього та зовнішнього середовища.

Процес управління інноваційною діяльністю слід уявляти як багатoshарову систему, що базується на взаємодії економічних рівнів — макро- та мікроекономічного [2].

Елементи зовнішнього макрооточення сільськогосподарських підприємств включають економічну, аграрну, соціальну, екологічну, зовнішньоекономічну та технічну політики, кожна з яких формує специфічні умови для функціонування аграрної галузі. Економічна політика впливає через оподаткування, фінансові механізми та інвестиційну підтримку, визначаючи доступність кредитів, пільг та інших фінансових інструментів. Аграрна політика охоплює регулювання цін на продукцію, державну підтримку фермерів, управління земельними ресурсами та розвиток відповідної нормативно-правової бази. Соціальна політика спрямована на створення сприятливих умов для працевлаштування в сільській місцевості, розвиток інфраструктури та стимулювання соціальної активності в сільських громадах. Екологічна політика встановлює стандарти для сталого ведення сільського господарства, контроль за використанням агрохімікатів, збереження природних ресурсів та мінімізацію негативного впливу на довкілля. Зовнішньоекономічна політика регулює умови експорту та імпорту, впроваджує митні тарифи, торговельні угоди та квоти, сприяючи інтеграції агросектору в глобальні ринки. Технічна та інноваційна політика підтримують розвиток аграрних технологій, стимулюють впровадження інновацій і сприяють підвищенню ефективності виробничих процесів. Усі ці політики взаємодіють і визначають стратегічний контекст розвитку сільськогосподарських підприємств у сучасних умовах.

Внутрішнє середовище сільськогосподарських підприємств на рівні мікрооточення включає елементи, які забезпечують ефективність і здатність до адаптації, серед яких ресурсний потенціал, трудові ресурси, організаційна структура, технологічний рівень, виробничі процеси, корпоративна культура, стратегія та інформаційна система. Ресурсний потенціал охоплює земельні угіддя, матеріально-технічну базу та фінансові інструменти, що створюють базис для діяльності. Трудові ресурси фор-

муються за рахунок компетентності працівників, їхньої мотивації та сприятливого соціального середовища в колективі. Організаційна структура визначає чіткість управління та координацію між підрозділами. Технологічний рівень залежить від інтеграції інноваційних рішень, сучасних агротехнологій і цифрових інструментів, що підвищують ефективність роботи. Виробничі процеси включають управління виробничими циклами, спрямоване на оптимальне використання ресурсів і досягнення стабільних результатів. Корпоративна культура та стратегія визначають місію, цінності й довгострокові пріоритети організації, формуючи її позицію на ринку та взаємодію зі стейкхолдерами. Інформаційна система забезпечує збирання, аналіз і впровадження даних для управлінських рішень, сприяючи чіткій внутрішній комунікації та звітності. Взаємодія цих компонентів створює цілісну систему, яка дозволяє підприємствам залишатися конкурентоспроможними та швидко адаптуватися до зовнішніх змін.

Таким чином, внутрішнє середовище можна позначати як підсистему організаційного управління, яка включає ресурси, структуру та інші внутрішні фактори, в той час як зовнішнє середовище буде підсистемою зовнішніх впливів, що включає всі фактори поза контролем конкретної організації, але важливі для стратегічного планування та адаптації. Поєднання компонент внутрішнього та зовнішнього середовищ визначає тип і структуру моделі управління процесами інноваційного розвитку в сільськогосподарських підприємствах.

На думку науковців [15], однією з найскладніших проблем у сфері управління сільськогосподарськими підприємствами в умовах переходу до інноваційного розвитку є недостатня досконалість механізму управління. Цей механізм повинен базуватися на новаторських підходах до інноваційного управління, що враховують специфіку функціонування сільськогосподарських організацій, мати практичну спрямованість і бути універсальним інструментом для здійснення різноманітних організаційно-економічних, техніко-технологічних та соціально-екологічних змін і перетворень. Тому, на нашу думку, постає нагальна потреба у вивченні нових методів і інструментів, що надають сільськогосподарським підприємствам можливість самостійно та ефективно планувати свій розвиток, так як наявні підходи до створення механізму управління сільськогосподарськими підприємствами в підсумку не забезпечують досягнення очікуваних результатів.

Головними детермінантами формування інноваційного потенціалу підприємства є створення ефективної та сучасної організаційної структури управління, що відповідає вимогам ринкової економіки; наявність висококваліфікованих кадрів та активного, інноваційно-орієнтованого керівництва, готового до впровадження новітніх ідей; стабільні та позитивні результати ділової активності, які забезпечують високу довіру серед партнерів і споживачів; застосування передових технологій та інноваційного обладнання; розвиток високих стандартів виробничої культури; а також оперативний і повний доступ до актуальної інформації про новітні досягнення в науково-технічній сфері, що можуть вплинути на діяльність підприємства.

Поняття "інновації", яке бере свій початок від латинського слова "innovatio", що означає "оновлення" або "створення нового", у сучасній науці трактується як процес генерування, реалізації та поширення нових ідей, технологій, продуктів, методів чи підходів, які мають принципово нові властивості й спрямовані на підвищення ефективності, продуктивності або задоволення актуальних потреб. Інновації вирізняються своєю новизною, здатністю до практичної реалізації та створенням цінності, що сприяє вирішенню нагальних проблем або забезпеченню економічної вигоди. Вони поділяються на продуктові, які пов'язані зі створенням нових чи вдосконалених товарів; процесні, що включають впровадження новітніх виробничих чи управлінських технологій; маркетингові, орієнтовані на інноваційні стратегії просування; та організаційні, що стосуються трансформації структури чи стратегії компанії. Інновації відіграють центральну роль у стимулюванні розвитку економіки, бізнесу, науки та суспільства в цілому.

В. В. Россоха досліджуючи сутність інновацій стверджує, що під категорією "інновації" можуть бути різні за своєю суттю нововведення, які відрізняються рівнем новизни, характером, тривалістю застосування та отриманими результатами [7].

С.Ю. Соколюк досліджуючи авторські підходи до визначення поняття "інноваційний розвиток підприємства", стверджує, що вони демонструють розмаїття поглядів економістів та пояснює сутність терміну через такі аспекти: інновації як ключовий чинник розвитку, реалізацію інноваційних процесів, ототожнення з інноваційною діяльністю, здійснення якісних змін у межах підприємства та тісний зв'язок із його потенціалом у сфері інновацій [10].

Ще донедавна, темпи впровадження та розвитку інновацій в аграрній галузі залишалися відносно низькими, що пояснювалось специфікою цієї сфери, зокрема тривалим періодом розробки, тестування, впровадження та адаптації нововведень до реальних умов виробництва [11].

Одна з основних переваг інновацій полягає в їхній здатності стимулювати економічний розвиток. Інновації сприяють підвищенню рівня продуктивності, що дозволяє одному й тому ж ресурсу створювати значно більший обсяг результатів. Організаційно-економічний механізм являє собою інтегрований комплекс взаємопов'язаних економічних важелів і методів, які забезпечують управління процесами виробництва, обміну, розподілу та споживання продукції. Ці інструменти функціонують у тісній взаємодії, утворюючи ефективний симбіоз у рамках загальної економічної системи [1].

Серед основних умов та чинників, які позитивно впливають на процес управління сільськогосподарськими підприємствами в період переходу до впровадження інновацій, важливо виділити здатність формулювати різноманітні сценарії розвитку та здійснювати прогнозування ключових показників їхньої діяльності. Це дозволяє більш ефективно використовувати наявні ресурси та матеріально-технічну базу, а також виявляти ті внутрішні та зовнішні фактори, які можуть підвищити продуктивність аграрного виробництва.

Аналіз поняття "інноваційна стратегія" допомагає простежити еволюцію методів управління сільськогосподарськими підприємствами через впровадження інноваційних стратегій. Розробка інноваційної стратегії — це циклічний процес, що складається з послідовних етапів і процедур. Він передбачає використання як прямих, так і зворотних зв'язків, які сприяють уточненню актуальних планів і забезпечують оперативне реагування на зміни як у зовнішньому, так і у внутрішньому середовищі [2].

І. І. Світличин вбачає, що основною перешкодою на шляху реалізації інноваційної стратегії, спрямованої на підвищення ефективності роботи сільськогосподарських підприємств, є те, що темпи зростання та структура аграрних досліджень і розробок не відповідають сучасним потребам аграрного сектору й стрімко зростаючому попиту на новітні технології з боку окремих сегментів бізнесу. Водночас результати наукових досліджень часто залишаються невикористаними через диспропорції в інноваційній системі, низький рівень адаптивності

підприємств до інновацій, а також недостатню прибутковість цих підприємств [8].

У процесі реалізації стратегій розвитку аграрних підприємств важливим чинником для забезпечення їх ефективності та конкурентоспроможності є здатність оперативної адаптуватися до новітніх бізнес-моделей і впроваджувати зміни з мінімальним впливом на наявну інфраструктуру та навколишнє середовище [6].

З урахуванням специфіки аграрного сектора та застосування багаторівневого підходу, стратегія інноваційного розвитку для досягнення конкурентних переваг, що включає цифровізацію, складається з кількох етапів. Першочергово необхідно визначити основні напрямки інноваційної діяльності, що пов'язані з інтеграцією цифрових технологій у діяльність аграрних підприємств. Наступним етапом є аналіз поточного стану ринкового середовища, вивчення його особливостей і оцінка впливу цифрових трендів на інноваційний прогрес підприємства. Третій етап включає детальний аналіз наявної стратегії розвитку підприємства та виявлення можливих напрямів її адаптації з огляду на застосування інноваційних рішень, таких як цифрова трансформація в аграрному секторі.

Впровадження інноваційної стратегії для забезпечення конкурентних переваг аграрних компаній в сучасних умовах дозволяє значно прискорити динаміку бізнес-розвитку та покращити їхні позиції на ринку. Застосування цифрових інновацій кардинально змінює структуру внутрішніх бізнес-процесів, спрямовуючи їхню діяльність до новітніх вимог, що виникають у зв'язку з технологічною еволюцією 4.0 та наступними етапами індустріалізації [5].

Агропродовольчий сектор вважається одним із найбільш трудомістких у світовій економіці, оскільки близько 28% світової робочої сили зайнято в цій галузі. Значний дефіцит робочої сили можна ефективно компенсувати завдяки впровадженню інноваційних технологій.

В Україні спостерігається тенденція до зменшення чисельності сільського населення — за останні 10 років, до 2019 року, цей показник скоротився на 16%. Незважаючи на ці виклики, Україна продовжує залишатися одним із світових лідерів у сфері сільського господарства та ключовим постачальником продовольства на міжнародному ринку. АПК відіграє важливу роль в економіці країни, забезпечуючи близько 17% ВВП та 40% доходу від експорту. Ці показники підштовхують Україну до активного лідерства у сфері аграрних інновацій.

Таблиця 1. Інноваційна діяльність агрохолдінгів України

Агрохолдинг	Дохід, млрд грн		Інновації	Бюджет на інновації
	2020	2023		
Кернел-Трейд	67,40	62,05	цифровізація процесів; точне землеробство, включно з БПЛА, супутникові знімки полів; Big Data-технології; Real-time Analytics; Machine Learning	1% від капітальних інвестицій
AB InBev Efes Україна	6,70	4,70	диджиталізація, елементи AI, автоматизація та Big Data, B2B-платформа «ВиBEERрай», екооптимізація виробництва, перехід на нову преформу та зниження ваги пляшки	1 млн грн
Астарта	14,70	27,10*	концепція AgriChain, проєкти з енергоефективності, біоенергетика, оптимізація парку техніки, точне землеробство	25% від капітальних інвестицій
Syngenta	9,96	11,30	інвестиції в запуск нових продуктів із мінімальним впливом на ґрунт; зниження залишкового вмісту ЗЗР у с.-г. продукції та навколишньому середовищі; інвестиції в зниження викидів вуглецю; запуск Digital Innovation Lab; 3D «поля інновацій»	5% від капітальних інвестицій
ABK	1,10	1,50	диджиталізація, оптимізація виробництва, трансформація бізнес-моделі, вихід на ринок м'яса на рослинній основі	інформація відсутня

* розраховано авторами за офіційним курсом НБУ.
Джерело: сформовано авторами на основі [3; 16].

Сучасні технологічні рішення вже міцно інтегровані в аграрний сектор країни, зокрема в моніторинг різких кліматичних коливань, аналіз ринкових котирувань, застосування блокчейн-технологій для ланцюгів постачання, цифровізацію, розробку "розумних ферм", впровадження точного землеробства та інші інноваційні підходи [16]. Ці технології вже перестали бути експериментальними і сьогодні є необхідними елементами функціонування сучасного агробізнесу.

Для забезпечення збалансованого та ефективного інноваційного розвитку аграрного сектора економіки необхідно спрямовувати інвестиції на стратегічно важливі сфери, зокрема на розвиток системи освіти, наукові дослідження, запровадження сучасних технологій, а також на стимулювання підприємницької діяльності в галузі виробництва наукоємної продукції [13].

Протягом останніх п'яти років аграрний сектор зробив значний крок уперед у впровадженні сучасних технологій та інновацій, що дозволяє йому справедливо вважатися провідним у впровадженні ефективних нововведень в Україні (табл. 1).

Аналіз інноваційної діяльності агрохолдінгів України свідчить про різноманітні підходи до впровадження нових технологій, що

впливають на фінансові показники. Зокрема, "Астарта" демонструє найкращу динаміку доходу (+84,4%), що пов'язано зі значними інвестиціями в інновації (25% від капітальних інвестицій) та реалізацією проєктів у сфері енергоефективності, біоенергетики та точного землеробства. Водночас "Кернел-Трейд" (-7,9%) та "AB InBev Efes Україна" (-29,9%) зіткнулися зі зниженням доходів, що може бути наслідком недостатнього фінансування інноваційної діяльності (1% від капітальних інвестицій та 1 млн грн відповідно) або зовнішніх ринкових чинників. "Syngenta", інвестуючи 5% капітальних вкладень у цифрові та екологічні технології, забезпечила помірне зростання доходів (+13,5%), тоді як "ABK" із невідомим бюджетом на інновації демонструє скромне зростання (+36,4%) завдяки оптимізації виробництва та освоєнню нових ринків. Загалом, найбільш результативним є стратегічний підхід до фінансування інновацій, як показує досвід "Астарті", тоді як іншим компаніям доцільно переглянути обсяги інвестицій і врахувати вплив зовнішніх факторів.

Аграрний сектор України демонструє динамічний розвиток завдяки впровадженню передових інновацій, що охоплюють різноманітні аспекти — від цифровізації до екологічної сталості. Використання дронів і систем точного

землеробства з інтеграцією GPS, сенсорів і технологій Інтернету речей забезпечує точність управління посівами й оптимізацію ресурсів, тоді як аналіз великих даних дозволяє прогнозувати врожайність і покращувати прийняття рішень. Інноваційні підходи, такі як гідропоніка, аеропоніка та вертикальні ферми, відкривають нові горизонти для раціонального використання простору й контролю за умовами вирощування. Біотехнології — від мікробіологічних добрив до генетично модифікованих культур — підвищують стійкість рослин до несприятливих факторів і шкідників. Автономна техніка, зокрема роботи й безпілотні трактори, автоматизовані зрошувальні системи та розумні склади сприяють економії ресурсів і мінімізують вплив людського фактора. Логістика стає більш ефективною завдяки електронним платформам і розумним технологіям управління зберіганням продукції. Екологічна складова збагачується впровадженням біогазових установок, консерваційного землеробства й енергозберігаючих технологій, що сприяє збереженню природного середовища. Важливу роль у прискоренні трансформацій відіграють освітні ініціативи, фермерські платформи та розвиток стартапів у сфері AgriTech, завдяки яким Україна зміцнює свої позиції серед світових лідерів аграрного виробництва.

Для вдосконалення процесу впровадження інновацій на сільськогосподарських підприємствах України варто зосередитися на кількох стратегічних напрямках. Передусім необхідно забезпечити державну підтримку через грантові програми, субсидії та пільгові кредити, які стимулюватимуть фермерів до застосування сучасних технологій. Важливим є розвиток цифрової інфраструктури: запровадження єдиної платформи для доступу до аналітичних інструментів, агрометеорологічних прогнозів і баз даних про ґрунти, а також розширення покриття високошвидкісним Інтернетом у сільській місцевості. Освітня складова також має стати пріоритетом, адже регулярні тренінги, семінари та інтеграція інноваційних дисциплін у навчальні програми допоможуть підвищити компетентність аграріїв.

Окрему увагу слід приділити підтримці аграрних стартапів через створення акселераторів, інкубаторів і конкурсів інноваційних ідей із фінансовим заохоченням переможців. Для стимулювання підприємців до експериментів із новими технологіями важливо розробити механізми страхування ризиків та створити венчурні фонди для фінансування перспективних рішень. Інтеграція науки і бізнесу через агро-

технопарки та партнерство з науковими установами дозволить не лише випробувати новітні технології, але й адаптувати їх до місцевих умов.

Також важливо підтримувати екологічну трансформацію сільського господарства, зокрема через фінансування екологічно чистих технологій, таких як біопрепарати, енергозберігаючі системи та органічне землеробство. Паралельно варто популяризувати інноваційні досягнення через демонстраційні проекти, які показуватимуть переваги впровадження передових рішень. Комплексна реалізація цих ініціатив дозволить створити сприятливе середовище для впровадження інновацій, зробить їх доступними для всіх категорій фермерів і підвищить конкурентоспроможність українського аграрного сектора на міжнародному рівні.

ВИСНОВКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ ПОДАЛЬШИХ РОЗВІДОК У ДАНОМУ НАПРЯМІ

Забезпечення ефективного розвитку аграрного сектора в умовах сучасних викликів та глобалізаційних змін вимагає інтеграції інноваційних підходів до управління та виробництва. Інноваційний розвиток є ключовим фактором підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарських підприємств, їх адаптивності до змін внутрішнього та зовнішнього середовища, а також забезпечення сталого економічного зростання. Ефективне управління аграрними підприємствами повинно спиратися на комплексний підхід, який враховує взаємодію елементів внутрішнього та зовнішнього середовища. Внутрішні фактори, такі як ресурсний потенціал, технологічний рівень, організаційна структура та корпоративна культура, мають гармонійно взаємодіяти із зовнішніми факторами, включаючи економічну, аграрну, екологічну та технічну політики. Ця взаємодія забезпечує формування стратегічних пріоритетів і впровадження ефективних бізнес-моделей, адаптованих до сучасних умов. Інноваційні технології, такі як цифровізація, точне землеробство, Big Data та штучний інтелект, вже довели свою ефективність у підвищенні продуктивності, зниженні витрат та мінімізації екологічного впливу. Проте, темпи впровадження нововведень у сільському господарстві залишаються відносно низькими через специфіку галузі, що потребує адаптації та довгострокового тестування технологій. Для успішного інноваційного розвитку важливо стимулювати дослідження, залучати інвестиції у наукоємні проекти, забезпе-

чувати доступ до передових технологій та формувати сприятливе середовище для підприємницької діяльності. Важливою умовою успішного розвитку аграрного сектора є впровадження системного підходу до управління інноваційною діяльністю, який базується на прогнозуванні, інтеграції новітніх технологій та оптимізації внутрішніх бізнес-процесів. Успішна реалізація інноваційних стратегій вимагає висококваліфікованих кадрів, активного лідерства та підтримки державних і міжнародних ініціатив.

Таким чином, перехід аграрного сектора до інноваційної моделі розвитку є стратегічно важливим завданням для підвищення його глобальної конкурентоспроможності та забезпечення стійкого економічного зростання. Ефективне управління, інтеграція інноваційних рішень та підтримка підприємницької активності створюють необхідні умови для досягнення цих цілей.

Література:

1. Антощенкова В.В. Організаційно-економічний механізм інноваційного розвитку сільськогосподарського підприємства. Вісник ХНАУ ім. В.В. Докучаєва. Серія "Економічні науки". 2021. № 2/1. С. 161—170. DOI: <https://doi.org/10.31359/2312-3427-2021-2-1-161>
2. Бібен О. І. Теоретико-організаційні основи управління інноваційним розвитком аграрного виробництва. Інвестиції: практика та досвід. 2014. № 23. С. 97—101.
3. Економіст: ТОП агрохолдінгів України 2024 року. URL: <https://economist.com.ua/top-agricultural-holdings-of-ukraine-in-2024/> (дата звернення 07.12.2024).
4. Кирчата І. М., Шершенюк О. М., Деділова Т. В. Стратегічний розвиток агропромислового комплексу як основа забезпечення економічної безпеки. Проблеми і перспективи розвитку підприємництва. 2022. № 1 (28). С. 79—91. DOI: <https://doi.org/10.30977/PPV.2226-8820.2022.28.79>
5. Кифяк В. І. Стратегічне управління конкурентними перевагами аграрних підприємств в умовах цифровізації. Агросвіт. 2023. № 7—8. С. 70—77. DOI: <https://doi.org/10.32702/2306-6792.2023.7-8.70>
6. Леваєва Л. Ю., Красножон А. С., Захарін І. С. Інноваційне забезпечення стратегій розвитку аграрних підприємств на засадах цифровізації та реінжинірингу бізнес-процесів. Економічний вісник університету. Вип. № 55. С. 12—16. DOI: <https://doi.org/10.31470/2306-546X-2022-55-12-17>

7. Россоха В. В. Інноваційно-технологічне забезпечення розвитку сільського господарства: монографія; Київ: ННЦ "ІАЕ", 2023. 176 с.

8. Світлишин І. І. Місце інноваційних процесів на сільськогосподарських підприємствах. Економіка. Управління. Інновації. Серія: Економічні науки. — 2010. № 2. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_39 (дата звернення 07.12.2024).

9. Смігунова О. В., Дудник О. В., Міненко С. І. Детермінанти ефективного управління інноваційним розвитком підприємств. Міжнародний науковий журнал "Інтернаука". Серія: "Економічні науки". 2021. № 11. URL: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/163839-23433771.pdf> (дата звернення 07.12.2024) DOI: <https://doi.org/10.25313/2520-2294-2021-11>

10. Соколюк С.Ю. Сутність та особливості інноваційного розвитку підприємств аграрного сектору. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2018. Вип. 30/2. С. 9—13.

11. Хахула Б. В. Економічні проблеми розвитку інноваційної діяльності в сільськогосподарських підприємствах України. Продовольчі ресурси. 2022. № 19/10. С. 265—273. DOI: <https://doi.org/10.31073/foodresources2022-19-29>

12. Череп А.В., Лизуненко М.М. Інноваційний розвиток як економічна категорія. Теоретичні і практичні аспекти економіки та інтелектуальної власності. 2012. Вип.1. Т.1. С. 13—17.

13. Юрчук Н. П., Людвік І. І. Чинники інноваційного розвитку аграрних підприємств. Ефективна економіка. 2021. № 5. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=8908> (дата звернення 07.12.2024) DOI: <https://doi.org/10.32702/2307-2105-2021.5.98>

14. Khalatur S., Kachula S., Oleksiuk V., Kravchenko M., Klymenko S. Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business. Financial and credit activity: problems of theory and practice. 2023. Vol. 5 (52). С. 413—432. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.5.52.2023.4169>

15. Khalatur S., Masiuk Y., Kachula S., Brovko L., Karamushka O., Shramko I. Entrepreneurship development management in the context of economic security, Entrepreneurship and Sustainability. 2021. № 9 (1). pp. 558—573. DOI: [https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1\(35\)](https://doi.org/10.9770/jesi.2021.9.1(35))

16. Mind Disrupt Innovation Index 2021: Які компанії українського АПК готові стати інноваційними. URL: <https://mind.ua/publications/20234607-mind-disrupt-innovation-index-2021-yaki-kompaniyi-ukrayinskogo-apk-gotovi-stati-innovacijnimi> (дата звернення 07.12.2024).

References:

1. Antoshchenkova, V.V. (2021), "Organizational and economic mechanism of innovative development of an agricultural enterprise", *Visnyk KhNAU im. V.V. Dokuchaieva*, vol. 2/1, pp. 161—170.
2. Biben, O. (2014), "Theoretical and organizational foundations of innovative development of agricultural production", *Investytsii: praktyka ta dosvid*, vol. 23 pp. 97—101.
3. Economist (2024), "TOP agricultural holdings of Ukraine in 2024", [Online], available at: <https://economist.com.ua/top-agricultural-holdings-of-ukraine-in-2024/> (Accessed 7 Dec 2024)
4. Kyrchata, I., Shershenyuk, O. and Dedilova, T. (2022), "Strategic development of agro-industrial complex as a basis for maintenance of economic security", *Problemy i perspektyvy rozvytku pidpriemnytstva*, vol. 1 (28), pp. 79—91.
5. Kyfyak, V. (2023), "Strategic management of agrarian enterprise competitive advantages in digitalization conditions", *Ahrosvit*, vol. 7—8, pp. 70—77.
6. Levaieva, L., Krasnozhon, A. and Zakharin, I. (2022), "Innovative provision of development strategies of agricultural enterprises based on digitalization and reengineering of business processes", *Ekonomichnyj visnyk universytetu*, vol. 55, pp. 12—16.
7. Rossokha, V. V. (2023), *Innovatsijno-tehnolohichne zabezpechennia rozvytku sil's'koho hospodarstva [Innovative and technological support for the development of agriculture]*, NRC "IAE", Kyiv, Ukraine.
8. Svitlyshin, I.I. (2010), "Place of innovative processes at the agricultural enterprises", *Ekonomika. Upravlinnia. Innovatsii*, vol. 2, available at: http://nbuv.gov.ua/UJRN/eui_2010_2_39 (Accessed 7 Dec 2024)
9. Smihunova, O., Dudnyk, O. and Minenko, S. (2021), "Determinants of effective management of innovative development of enterprises", *Mizhnarodnyj naukovyj zhurnal "Internauka"*, vol. 11, available at: <https://www.inter-nauka.com/uploads/public/16383923433771.pdf> (Accessed 7 Dec 2024)
10. Sokolyuk, S.Yu. (2018), "The essence and peculiarities of innovative development of enterprises of the rural sector", *Naukovyj visnyk Khersons'koho derzhavnoho universytetu*, vol. 30/2, pp. 9—13.
11. Khakhula, B. V. (2022), "Economic problems of the development of innovative activity in agricultural enterprises of Ukraine", *Prodovol'chi resursy*, vol. 19 (10), pp. 265—273.
12. Cherep, A. and Lizunenko, M. (2012), "Innovative development as economic category", *Teoretychni i praktychni aspekty ekonomiky ta intelektual'noi vlasnosti*, vol. 1/1, pp. 13—17.
13. Yurchuk, N. and Liudvik, I. (2021), "Factors of innovative development of agricultural enterprises", *Efektyna ekonomika*, vol. 5, available at: <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=8908> (Accessed 7 Dec 2024).
14. Khalatur, S., Kachula, S., Oleksiuk, V., Kravchenko, M. and Klymenko, S. (2023), "Anti-crisis management as a basis for the formation of a financial mechanism for the sustainable development of agricultural business", *Financial and credit activity: problems of theory and practice*, vol. 5 (52), pp. 413—432.
15. Khalatur, S., Masiuk, Y., Kachula, S., Brovko, L., Karamushka, O., Shramko, I. (2021), "Entrepreneurship development management in the context of economic security", *Entrepreneurship and Sustainability*, vol. 9 (1), pp. 558—573.
16. Mind Disrupt Innovation Index (2021), "Which Ukrainian agro-industrial companies are ready to become innovative?", [Online], available at: <https://mind.ua/publications/20234607-mind-disrupt-innovation-index-2021-yaki-kompaniyi-ukrayinskogo-apk-gotovi-stati-innovacijnimi> (Accessed 7 Dec 2024).

Стаття надійшла до редакції 08.12.2024 р.

<https://nayka.com.ua>

Електронне фахове видання

Ефективна
ЕКОНОМІКА

Виходить 12 разів на рік

Журнал включено до переліку наукових фахових видань України з ЕКОНОМІЧНИХ НАУК (Категорія «Б») Спеціальності – 051, 071, 072, 073, 075, 076, 292

e-mail: economy_2008@ukr.net

viber: +38 050 3820663